

DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ DENKLEMİ VE KÜRESEL POLİTİKA

Haziran 2021 Sayı:3

DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ DENKLEMİ VE KÜRESEL POLİTİKA

Bu çalışma, ülkemiz ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Doğu Akdeniz bölgesinde diplomatik anlamda karşı karşıya gelmesine neden olan Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) kavramını, yine ülkemiz ve GKRY'nin mevcut bölgedeki enerji rezervlerine yönelik politikaları ve MEB kavramının beraberinde getirdiği anlaşmazlıkların meydana getirdiği çeşitli ittifaklar çerçevesinde ülkemizi dışarıda bırakan East-Med projesi ile birlikte ele alarak; siyasi ve iç karışıklıkları nedeni ile istikrarsız bir tablo çizmekte olan Ortadoğu bölge devletlerinin tutumları etrafında, bölgedeki enerji satrancının bu bağlamda da gerginliğin hangi yöne doğru evrilebilecek olduğu sorusundan hareketle şekillenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümü, konu anlam bütünlüğünü sağlaması açısından MEB kavramının tanımlanması ve akabinde çalışmanın konusu olan bölge kapsamında, kavramın incelenmesine yönelik bir çerçevede ilerlemiştir. İkinci bölümde ise mevcut bölgede ülkemiz ve GKRY'nin enerji rezervlerine yönelik politikaları ve EastMed projesi kaleme alınırken; üçüncü bölümde de özellikle Arap Baharı sonrasında, bölgede enerji üreticisi olarak adlandırabilecek olduğumuz devletlerde yaşanan siyasi krizlerin, yine mevcut bölgedeki hidrokarbon üretimini ciddi şekilde etkileyen ve devletler arası enerji temelli güç dengelerinin yeniden yapılanmasına neden olan devletlerin, bölgedeki durum ve tutumlarını ele almıştır. Bununla birlikte son olarak çalışma, bu noktadan hareketle, bu devletlerin bölge üzerindeki satrancında yaşanabilecek gelişmelerin hangi yöne doğru evrilebilecek olduğu sorusundan hareketle şekil bulmuştur.

I.BÖLÜM

Yürürlüğe girişi 16 Kasım 1994 tarihine tekabül eden, 10 Aralık 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile uluslararası hukuk literatürüne dahil olmuş olan MEB kavramı, en temel ifade ile bir devletin karasularının başlangıç noktasından itibaren 200 deniz mili genişliğinde mevcut olan canlı ve cansız kaynaklar üzerinde, devlete kıyısı olan diğer devletlerin araştırma, muhafaza ya da işletme gibi çeşitli ekonomik haklara sahip olduğu ve aynı zamanda enerji kazanımı sağlanacak alanların kullanımına dair egemenlik hakkının mevcut olduğu alanı ifade eden bir kavramdır. Bununla birlikte yine bahsi geçen sözleşmenin 75. maddesi kapsamında, bir kıyı devletinin sınır haritaları ile coğrafi koordinat listelerinin yayınlanması ve Birleşmiş Milletler'e (BM)

deklare edilmesi gerekliliği de MEB'in kullanımı ve üzerinde hak talep edilmesi bakımından önem arz eden bir başka noktadır. Ek olarak balıkçılık alanında da MEB ilan etmenin kıyı devleti açısından oldukça büyük bir önem arz etmekte olup; bu doğrultuda da ilan edilen alandaki balıkçılık ve balıkçılık kotalarını belirleme hakkı da kıyı devletinin düzenleme yetki alanına girmektedir.

Kavramın, kıta sahanlığı ile farklı literatürde iki farklı açıdan dile getirilmekte olup; ilk olarak MEB'de hak elde edebilmek için uygun bir ilana ihtiyaç duyulmakta ve bu durumun BM tarafından deklare edilmesi gerekmektedir. Buna karşılık kıta sahanlığı ise kıyı ülkeleri için ilan edilmeksizin doğal bir haktır. İkinci olarak MEB tüm kıta sahanlığı haklarına ek olarak, kıyı devletin kıta sahanlığı bölgesinde bulunan canlı

doğal kaynakların araştırılması, işletimi, korunması gibi yönetimi konusunda ekonomik kazanç kazanım oluşturacak egemen hakları da sağlaması durumunu ifade ederken; kıta sahanlığı deniz üzerinde ve altındaki cansız kaynakların haklarına ilişkin haklar sağlaması durumunu ifade etmektedir.¹

Jeopolitik ve jeostratejik açıdan her daim önem arz etmekte olan ve bu önemi de sürekli artış göstermekte olan Doğu Akdeniz bölgesi, yine son yıllarda içerisinde barındırdığı tespit edilen enerji kaynakları ya da bir diğer ifade ile hidrokarbon rezervleri doğrultusunda bölgesel dinamiklerin yeniden şekillenmesine neden yol açmış olan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişen dinamikler, enerji ticaretinde boy göstermek isteyen devletlerin keşfi yapılan rezervlerin hangi güzergahtan geçerek satışının yapılacağı konusunda anlaşmazlığa ve bu doğrultuda da yeni pazar arayışlarına yöneltirken bu rekabet ve anlaşmazlık ortamı da gün geçtikçe artış gösteren bir ivme çizererek, bölgede yaşanmakta olan krizlerin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Öyle ki başta Kıbrıs sorunu olmak üzere bölgedeki pek çok sorun, anlaşmazlık ve çatışmaların çözümü konusunda kilit bir rol oynadığı ve oynayacak olduğu yorumunu ve bu yorum çerçevesinde de çeşitli argümanları karşımıza çıkarmaktadır.

1999 yılında İsrail tarafından gerçekleştirilmiş olan keşif, pek çok uluslararası aktörün Kıbrıs sorununa olan ilgisini arttırmış bölgedeki hareketlilik ve akabinde de gerginliğin artması da tarihsel perspektifte 2000'li yıllarla birlikte başlamış olup; kronolojik açıdan bölgedeki kaynaklarının keşfine parantez açmak konu anlam bütünlüğünü sağlamak açısından yerinde olacaktır. Bu doğrultuda yönümüzü ilk olarak 2009 yılında bölgedeki ilk büyük

doğal gaz rezervi Hayfa'nın yaklaşık olarak 90 kilometre açıklarında İsrail devletinin MEB'inde keşfedilen Tamar sahasının karşımıza çıktığını görmüş oluruz. Bu sahanın keşfi çeşitli siyasi tartışmaları da beraberinde getirmiş olup; keşiften bir yıl sonra henüz mevcut tartışmalara durulmadan Leviathan ismi verilen sahada İsrail devleti daha büyük bir rezerv keşfetmiştir. Bu keşif bölgede yaşanmakta olan gelişmelerin bir anlamda daha da alevlenmesine neden olmuştur. Yine bu keşiften de bir yıl sonra, ismine Afrodit sahası adı verilen Limasol'un 160 kilometre güneyinde ve Leviathan sahasının 30 kilometre batısında 12 numaralı blokta bir alan daha keşfedilmiştir. Bu keşif de Kıbrıs'taki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. Afrodit'in keşfinden dört yıl sonra Mısır, o döneme kadar en büyük keşfini kıyılarından 150 kilometre açıkta bulunan Zohr sahası ile yapmıştır. Ardından, mevcut keşfinden 3 yıl sonra, Sina yarımadasının kuzeyinden yaklaşık 50 kilometre açıkta yer alan Nur sahasında yapılan bir başka keşfi daha olmuştur. Aynı yılın şubat ayında bölgede arama çalışmalarında görevli olan İtalyan ENI enerji şirketi 2 074 metre deniz derinliği olan Calypso sahasında toplamda 3827 metre derinliğe inilerek bir doğal gaz rezervine ulaşıldığını açıklamıştır. 2019 yılına gelindiğinde 10 numaralı blokta arama çalışmalarını sürdüren Exxon ve Qatar Petroleum ortaklığı şubat ayı sonunda Glaucus-1 isimli sahada ilk tespitlere göre 142 ile 227 milyar metreküp aralığında büyüklüğe sahip bir doğal gaz rezervi tespit ettiklerini açıklamış olup; bu keşfin önemi o ana kadar Kıbrıs açıklarında bulunan en büyük rezerv olması olarak kayda geçmiştir. Sonuçlanan bu dikkate değer keşiflerin de bir sonucu olarak bölge, uluslararası şirketlerin ilgisini üzerine çeken bir alan halini almıştır. Buna karşın, bu kaynakların tüketici devletlere nasıl

aktarımının sağlanacağı konusu ise bölgedeki hareketliliği ve akabinde de gerginliği arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.²

Bölgede çok sayıda kıyıdaş devlet mevcuttur. Böylesi bir alanda taraflarca onaylanmış ve kabul görmüş bir MEB anlaşmasının imzalanmamış olması; bu duruma bağlı olarak da bölgedeki hidrokarbon aramaları ya da ihraç güzergahlarının geçeceği yollar gibi konularda devletler diğer devletlerden bağımsız hareket edememeleri sonucunu doğurmaktadır. Buna karşın bölgedeki suların soğumamasına neden olan asıl unsur ise Rum kesiminin son dönemde tek taraflı olarak enerji sahalarında arama ve işletme faaliyetlerine izin verip; enerji konusunu bölgesel ve uluslararası aktörlerin gündemine oldukça ısrarlı bir tavırla sokmak istemesinin getirisi olarak komşu ülkelerle imzalamış olduğu MEB anlaşmalarıdır. Bu çerçevede Mısır ile 2003 yılında, Lübnan ile 2004 yılında ve İsrail ile de 2010 yılında MEB imzalamıştır. Devlet, bu anlaşmalara dayanarak da ada karasularında hidrokarbon arama bölgeleri belirlemiştir. Esasında MEB kapsamında mevcut durum iş birliğini işaret ediyor olsa da GKRY tarafından atılan tek taraflı adımlar, bölgedeki enerji işbirliğine dayanan güvenlik arayışlarının önünde önemli bir engel oluşturmakta olup; bu durum göz ardı edilemeyen bir unsur olmakla birlikte, sadece ülkemiz ve GKRY arasında bir gerginliğe sebep olmamakta, aynı zamanda bahsi geçen bölgedeki tüm enerji iş birliklerini de zorlaştırmaktadır. Bir diğer ifade ile 2007 ve 2014 yıllarında GKRY tarafından çıkılan iki uluslararası ihale için dağıtılan belgelerde tanımlanan hidrokarbon arama blokları ise ülkemizin belirlediği MEB sınırlarıyla belli bölgelerde çakışmakta ve ihtilafa yol açmakta olan gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte son yıllara gözümü çevirdiğimizde de yaşanmakta olan gerginliklerin de esasında, GKRY'nin İtalyan Eni ve Fransız Total şirketlerine arama ve sondaj faaliyetleri için izin vermiş olması durumu karşımıza çıkmaktadır.

Tek başına tüm adaya uluslararası anlaşma yetkisinin bulunmadığını savunan ülkemiz, GKRY'nin bu anlamda imzalamış olduğu anlaşmaları tanımamakta olup; bununla birlikte keşfedilmiş rezervlerin ada halkının tamamına ait olduğunu ve bu kaynakların nasıl geliştirileceği konusunda her iki toplumun da beraber karar vermesi gerektiğini savunmaktadır. Tüm bu duruma karşın GKRY tarafından atılan tek taraflı adımlara karşılık olarak, KKTC de 2011 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na yedi farklı blokta arama izni vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ülkemizin bulunduğu konumu itibari ile bahsi geçen bölgedeki enerji rezervlerinin Avrupa enerji piyasasına ulaştırılması noktasında en güvenli, istikrarlı ve de ucuz güzergah olduğu ve artış göstermekte olan enerji ihtiyacından da kaynaklı olarak, bölge gazı için de en uygun pazar olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Sahip olduğu bu özellikleri ile bölgede keşfedilen enerji rezervlerine yönelik tutumunu, Kıbrıs Türk toplumunun kaynaklar üzerindeki haklarını merkeze alarak belirlemekte olup; bu tutumun bölgedeki diğer devletlerin politikaları çerçevesinde iki farklı yönde sonuç doğurabilecek olduğunu ifade edebilmek mümkündür. Bu sonuçlardan ilki, diğer devletlerin tercihlerini Kıbrıs Türk toplumunun haklarını koruyacak şekilde enerji rezervlerini işletilmesi ve kullanılması yönünde belirledikleri takdirde ülkemizin bölgede enerji konusunda işbirliğine karşı açık bir tutum sergileyecek

olduğudur. Buna karşın ikinci olarak, bu devletlerin aksi yönde bir tercihi durumunda ise ülkemiz, Kıbrıs Türk toplumunun haklarını savunmak için bölgede yaşanabilecek olası bir gerginliği göze alabilecektir.

2017 yılının Temmuz ayında başarısızlık ile sonuçlanan Kıbrıs müzakerelerinin ardından, GKRY kendi doğal gaz arama faaliyetlerine de hız vermiş olup; çalışmalarını yürüttüğü enerji şirketlerine vermiş olduğu doğal gaz arama izni de bölgede son dönemlerde yaşanan gerginliğin ana sebebi olmuştur. Yine bu doğrultuda ülkemiz de bölgede daha fazla arama faaliyeti yürüteceğini ortaya koymuş ve hatta Güzelyurt Körfezi'nde sismik araştırmalar yapılacağı ve ülkemize dair ilk derin sondajının da çalışma konusu bölgede gerçekleştirilecek olduğu da açıklanmıştır.

Yaşanmakta olan tüm bu gelişmelere paralel olarak MEB kapsamında devam ettiğimizde, GKRY tarafından belirlenen 6. parselin belli bir kısmının ülkemiz MEB'i içerisinde yer alıyor olması ve bu nedenle de ülkemizin bu durumu, egemenlik haklarımıza yönelik bir ihlal olarak görmesi sonucunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda da bu alanda çalışmalar yürütülmesine izin vermeyecek olduğunu belirtmiş ve 9 Şubat 2018 tarihinde de İtalyan Eni şirketinin Saipem 12000 adlı sondaj gemisi Türk savaş gemileri tarafından durdurulmuş ve faaliyetlerine devam etmesine izin verilmemiştir.

GKRY, Mısır ile 2003 yılında imzalamış olduğu MEB anlaşmasından bu yana bölgedeki enerji çalışmalarını tek taraflı olarak devam ettirmektedir. Bu bakımdan da bir taraftan adanın kurucu unsuru olarak ifade edilmesi mümkün olan Türk toplumunun haklarını gözardı etmekte

olup; bir diğer taraftan da kendi açısından enerji kaynakları üzerinden gerek bölgesel gerekse uluslararası bir gündem oluşturmak adına hareket etmektedir. 2007 yılına gelindiğinde, GKRY, kendi MEB'i olarak belirlemiş olduğu alanı 13 parsel bölmüş ve Kıbrıs Cumhuriyeti adına uluslararası şirketlere enerji arama faaliyetlerine izin vermiştir. Bu doğrultuda da 2011 yılında ABD'li Noble Enerji bu anlamda çeşitli çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmaları da İtalyan Eni ve Fransız Total gibi şirketlerin çeşitli parsellerde yürüttükleri faaliyetler takip etmiştir. Ve hatta Crans Montana'da başarısızlık ile sonuçlanmış olan Kıbrıs müzakerelerinin de ardından enerji konusunda Avrupa ülkelerinde de girişimlerini sürdürmüştür. Yaşanmakta olan bu gelişmelere ek olarak yine başta Mısır ve İsrail olmak üzere enerji alanındaki işbirliğini çeşitli ülkelerle de ilerletmiş ve bunu askeri alanlara da genişletmiştir. İsrail ile doğalgaz rezervlerini önce Yunanistan'a ve oradan da İtalya'ya ulaştırarak taşıma konusunda da çalışmalar yapmakta olan GKRY; AB'nin maddi desteğini alarak, dünyanın en uzun ve de maliyetli doğal gaz boru hattı olan Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi'ni (EasteMed) de hayata geçirme amacındadır. Ancak gerek yüksek maliyet gerek diğer seçeneklere göre sınırlı hacim gerek düşük seviyelerde seyreden doğal gaz fiyatları ve orta ve uzun vadede artış göstermesi beklenmeyen Avrupa talebi bu projenin pek de uygulanabilir olmadığı yorumunu ortaya koymaktadır. Tüm bunların yanı sıra İsrail'den çıkan bir boru hattının Mısır MEB üzerinden Kıbrıs'a, Kıbrıs'tan da Türkiye'yi by-pass ederek Girit adasına varacak olması üzerine kurulu olup; Girit adası Türkiye ve Yunanistan arasındaki MEB'in dışında kaldığı savunularak Yunanistan'a direkt bağlanması üzerine tasarlanan proje, MEB kavramı açısından ülkemizin MEB'inden

geçecek olmasından dolayı diplomatik ilişkilerde suların ciddi anlamda ısınmasına neden olmakta ve GKRY ve Yunanistan ile MEB noktasındaki anlaşmazlığı ortaya koymaktadır.³

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yaşanan gelişmeler neticesinde bölgedeki, özellikle Mısır ve Suriye'deki üretim, ciddi bir oranda düşmüş olup; hatta duraksama noktasına gelmiş olduğu ifade edilebilir. Ortaya çıkan bu durum da bölgede bahsi geçen doğalgaz keşiflerinin lideri durumunda bulunan devlet olan İsrail'in, enerji bağımlısı bir ülke olmaktan, enerji ihraç eden bir ülke konumu elde etmesine neden olmuştur. Ve bu konumun da hem Mısır ile ikili ilişkilerinde yeni bir boyut açılımı sağlamış hem de bölgesel enerji dengelerinin değişmesine neden olmuş olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Doğu Akdeniz ve İsrail bir arada anıldığında, halen üretimde olan Tamar ve ihracat amacıyla geliştirilmesi öngörülmekte olan ve de nihai yatırım kararı beklemekte olan Leviathan sahaları göze çarpmakta olup; bununla birlikte bu iki temel saha dışında bölgede iki yeni saha daha mevcuttur. Bu noktada da tüm bu kaynakların, İsrail devletinin yaklaşık olarak 200 yıllık gaz ihtiyacını karşılayacak potansiyelde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yine bu kaynakların devlete ihraç imkanı da sunmakta olduğunu ve hatta yalnızca Mısır ve Lübnan'a değil ve hatta GKRY ve Yunanistan ile gazın Avrupa pazarına ihracı konusunda da çeşitli hedefleri olduğunu ve bu doğrultuda bir yol haritası çizmek istediğini ifade etmek gerekmektedir. Öyle ki bahsi geçen bu hedefi için de üç farklı yol haritası mevcut olup; doğalgazın ülkemiz üzerinden İsrail-Haifa-Ceyhan boru hattı ile Avrupa pazarına taşınması en makul seçenek olarak değerlendirilmektedir. İkinci yol haritası Mısır'daki Liquefied

Natural Gas (LNG) tesisleri üzerinden çizilirken; üçüncü yol haritası ise bir önceki bölümde bahsi geçen EastMed projesi ile Yunanistan üzerinden Avrupa pazarına ulaşım planlanmaktadır.

Arap Baharı'nda, karşı karşıya kaldığı darbeler ve iç karışıqlarla pek sık gündeme gelen Mısır devletinin bölgede enerji kaynakları üzerindeki hakları ve yetkisi, MEB konusu gibi politikaları ile satranç tahtasının çeşitli hamleler yapan oyuncusu olduğu ortadadır. Devlet, bölgedeki enerji kaynaklarının çıkarılmasından ve bu doğrultuda kendi iç ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kaynakları Avrupa'ya ihraç etme hususunda GKRY ve İsrail ile anlaşmalar yapmıştır. Ve her iki devlet ile yapılan müzakereler çerçevesinde, bölgedeki kaynakların uluslararası arenada arzı konusunda önem arz eden bir dağıtım merkezi haline gelme fırsatı yakalamış olduğu ifade edilebilir. Aynı zamanda yine anlaşmalar gerçekleştirilen her iki devletin keşifleri de Mısır'ın mevcut kaynaklardan daha da fazla faydalanmayı istemesine neden olmuştur. Bu durum devletin, bölgedeki yetki alanının belirlenmesi için GKRY, Yunanistan ve İsrail'le MEB anlaşmalarını imzalamasına teşvik edecek olan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki devlet, ülkemizin tüm itirazlarına karşın 2018 yılının Eylül ayında Lakarna'da GKRY ile tarafların enerji ve petrol bakanlarınca doğalgaz anlaşması imzalamıştır. Bununla birlikte bölgede üretilecek olan doğalgazın çıkarılması ve akabinde ihracına taraf olan üç ülkeden biri olan Mısır; yine bu ülkeler ile kendi aralarında MEB ve kıta sahanlığı paylaşımı yaparak çıkarılan doğalgazın sıvılaştırılması ve deniz altından boru hattıyla Avrupa'ya iletimi konusunda da ortak kararlar almışlardır.

Satrancın bir diğer aktörü Suriye, hak iddiaları ve paylaşımları konusunda çeşitli

hamleler yapan diğer aktörlerden farklılık göstermektedir. 2011 yılı öncesi hidrokarbon arama çalışmaları yapılmış olmasına karşın, 2011 yılında sürüklenmiş olduğu iç savaş ile Esad rejiminin kontrol ve baskısı altında bir buhran ülkesi haline gelen devlet, bölgedeki yetki alanlarında ve enerji konusunda aktif bir rol alamamış olayların artmasından mütevellit güvenlik sorunu ve istikrarsızlık gerekçesiyle başlatılan çalışmalar durmuştur. Devletin gerek doğal gaz gerekse petrol rezervi bakımından oldukça zengin kaynaklara sahip olduğu çeşitli kurumların raporlarında belirtilmiş olup; bölgede Suriye'ye ait doğalgazın çıkartılmasında daha çok Rus firmalarının ağırlığının olması da beklenmedik bir durum olmayacaktır. Öyle ki 2013 yılında Suriye Soyuzneftgaz ile imzalamış olduğu anlaşma bu durumu ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle Tarih kitaplarında, Akdeniz'in sıcak sularına inme hayali ile adından oldukça söz ettiren Rusya'nın, esasında Arap Baharı ile birlikte ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak hayalini kurduğu coğrafyada oldukça kolay bir şekilde yerini almış olduğu yorumu yapılabilir. Öyle ki bölgeye kıyısı olan önemli limanlara Esad rejimi ile yapmış olduğu çeşitli anlaşmalar ile konuşlanacak, bölge dinamiğini değiştirmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum Rusya destekli olarak, Suriye'yi bölgenin yeni bir petrol ve doğalgaz üreticisi ülke konumuna getirerek, yine mevcut bölgenin enerji politikalarına etki etmesi noktasında önem arz edecek olduğu argümanını ortaya koymaktadır. Tabi bölge jeopolitiği ve yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde bu durumun, satrancın güç dengesi bakımından epey karışık hamlelere neden olabilecek olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Lübnan bölgede İsrail nedeni ile sorun yaşayan devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Lübnan'ın geçmişte pek çok savaş yaşadığı İsrail devletini resmi olarak tanımaması nedeniyle, sınır sorunu çözüm çabaları karışık bir yol izlemiş olup; iki devlet arasında yaşanan sınır ihtilafı büyük ölçüde, GKRY'nin farklı kıyıdaş ülkelerle ayrı ayrı anlaşmalar yapmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu doğrultuda hali hazırda GKRY-KKTC arasında çizilen belli bir sınır olmadığını göz önünde bulundurarak ve ihtilafı bölge olarak adlandırılan bölgelerden biri olarak değerlendirilen bölgede olası bir Lübnan-Türkiye iş birliğinin, her iki ülkenin enerji güvenliği için önem arz edebilecek olduğunu ifade edilebilir.

Libya perspektifinde devam ettiğimizde; Libya Geçici Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed Yunus Menfi, Atina'da Yunanistan Cumhurbaşkanı Ekaterina Sakellaropulu ve Başbakan Kiriakos Miçotakis ile görüşmüş olup; her iki ülke de deniz yetki alanlarının belirlenmesi için müzakerelere başlanmasında mutabık kalmıştır. Yunanistan'ın kendine uzak konumda yer alan çeşitli devletlerle mevcut bölge için çeşitli anlaşmalar yapmasına karşın ülkemiz de bu anlaşmaların ülke haklarını çiğnediğini savunarak Libya ile bir anlaşmaya varmış olmasının akabinde Yunanistan bu durumu yok hükmünde kabul etmiştir. Yok hükmüne sebep olarak da ülkemizin Libya ile doğal sınırları olmadığı, büyük Yunan adalarının egemenlik haklarının göz ardı edildiği ve mutabakatın hukuki dayanağı olmadığı gerekçelerini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda da BM nezdinde 2020 yılının Ağustos ayında Mısır devleti ile deniz yetki alanlarını belirleyen kısmi bir anlaşma imzalamış ve ülkemiz de bu hamleye karşın, karşı hamlesini beklenen Türk-Yunan görüşmelerini iptal ederek ortaya

koymuştur. 2021 yılına gelindiğinde ise yılın ilk yarısında Libya'da ilan edilen ateşkesin ardından yeni bir Ulusal Birlik Hükümeti oluşturulmuş ve hükümetin gerek ülkemiz ile gerekse Yunan devleti ile dengeli bir ilişki kurmak istiyor oluşu ifade edilmiştir. ⁴

SONUÇ

Söz konusu bölgeyi bir satranç tahtasına benzetecek olursak, bölgenin çalışmada geçen oyuncular arasında satrançta şahı korumak ve şahın nimetlerinden faydalanmak isteyen ve bu doğrultuda da pek çok hamlede bulunan ülkelerin başını GKRY çekmektedir. Ancak atmakta olduğu tek taraflı adımlarının, ülkemiz politikalarındaki baskıyı arttırması dışında, GKRY devleti bir anda kendisini satrançta uluslararası baskının hedefi haline de getirmesi durumu söz konusu olabilecek olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bu adımlar bölgedeki gerek barışı gerekse istikrarı tehdit etmektedir. Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi'ne ciddi ölçüde bel bağlayan olmasına karşın, projenin pek çok olumsuz faktörünün bulunması Rum tarafının bir ölçüde elinin kolunun bağlandığının da göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte ülkemiz perspektifinde GKRY'nin uzlaşmaz politikalarına devam etmesi de bölgedeki enerji denklemlerini çıkmaza sürükleyecek gelişmelerin yaşanmasına neden olabilir.

Bölgedeki gerginliğin tırmanması halinde atılacak adımlar akla sadece askeri seçenekleri getirmemelidir. Öyle ki enerji sağlayıcısı ve tüketicisi ülkeler arasında, enerji taşınmasında anahtar ülke konumunda olan ülkemiz bölgede kendisini devre dışı bırakarak, gelecek dönemlerde çeşitli çalışmalar yürütülecek olan şirketlere çeşitli yaptırımlar da uygulayabilir. Buna karşın ülkemizin en kısa sürede kendi MEB'ini ve kıta sahanlığını ilan

ederek bölgede enerji jeopolitiğindeki etkisiz tutumunu bırakması ve satrançtaki aktif aktörlerden biri haline gelmesi gerekmektedir. Doğalgaz ithal eden bir ülke olarak, birkaç rezervde keşfi gerçekleştirilebilen doğalgazın, ülkemizi Rusya gazı bağımlılığından ekarte edebilecek bir durum olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu ülkemiz ekonomisi açısından da önem arz edecek bir gelişme olacaktır. Tabi bunun yanı sıra enerji çıkarlarını koruyabilmek ve bölgede etkin bir rol oynayabilmek için kıyıdaş ülkelerle diplomasi ayağının da geliştirmesi ülkemiz perspektifinde önem arz etmektedir. Bununla birlikte karşı çıkmakta olduğumuz Doğu Akdeniz Boru Hattı ya da bir diğer ifade ile EastMed yerine Arap Gazı Boru Hattı tercih edilebilir. Bu hattı tercihi de Suriye'deki çatışmalar durdurulması çerçevesinde, Arap Gazı Boru Hattı'nın Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'na eklenerek hem Ceyhan limanına hem de TANAP Boru Hattı'na bağlanarak, Avrupa'ya daha etkin ve verimli bir şekilde enerji transferinin önünü açabilmesi ile gerçekleştirilebilir. Bu da Doğu Akdeniz'deki yaşanan politik ve askeri çıkmazı ortadan kaldırabilir.

Sonuç olarak, bölgenin durumunu göz önüne aldığımızda, gelecek dönemde mevcut bölgede karşımıza çıkabilecek olan yeni doğalgaz boru hatları ve farklı ortaklıklar ile satrancın tahtasındaki oyunu lehine çevirmek isteyen aktörlerin, karşılıklı hamlelerine tanıklık etmeye devam edecek olduğumuz gerçeğinin ortaya çıkmakta olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte enerji konusunun da ülkelerin küresel siyasetteki anlaşmazlıklardan etkilenmeyen, dokunulmaz bir alan oluşturacağı unsurunun da bir başka sonuç olarak karşımıza çıkmakta olacak olduğunu ifade etmek isterim.

REFERANSLAR

¹ <https://bau.edu.tr/haber/15945-kita-sahanligi-ve-munhasir-ekonomik-bolge-nedir> (erişim 01.05.2021)

² <https://tr.euronews.com/2019/12/31/dogu-akdeniz-ne-kadar-dogal-gaz-rezervi-var-en-buyuk-payi-hangi-ulkeler-alacak> (erişim 11.05.2021)

³ Yılmaz, Emre. "Doğu Akdeniz'de Enerji Çıkmazı." *SETA 188* (2018) (erişim 16.05.2021)

⁴ Acar, Işıl ve Yılmaz, Mutlu. "Doğu Akdeniz Kıta Sahanelığı Sorunsalı Üzerinden Doğalgaz Paylaşımı." (TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı ve Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ankara, Ekim 3-6, 2018)

dipam
DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org
+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Buğçe SOYSAL, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde okumuş; bölümden birincilikle mezun olmuştur. Lisans eğitimi sırasında üçüncü sınıfta Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne geçiş yapmış ve şu an aynı üniversitede Uluslararası Politik Ekonomi bölümünde Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir. DİPAM'da stajyer olarak görev almıştır.